Teismo praktikos rinkinys

TEISINGUMO TEISMO (ketvirtoji kolegija) SPRENDIMAS

2015 m. gruodžio 10 d.*

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą — Laisvės, saugumo ir teisingumo erdvė — Teismų bendradarbiavimas civilinėse bylose — Reglamentas (EB) Nr. 864/2007 — 4 straipsnio 1 dalis — Sąvokos „šalis, kurioje atsirado žala“, „žala“ ir „netiesioginės delikto pasekmės“ — Žala, kurią asmeniškai patyrė dėl kelių eismo įvykio mirusio asmens šeimos narys — Taikytina teisė“

Byloje C-350/14

dėl *Tribunale di Trieste* (Triesto teismas, Italija) 2014 m. liepos 10 d. sprendimu, kurį Teisingumo Teismas gavo 2014 m. liepos 21 d., pagal SESV 267 straipsnį pateikto prašymo priimti prejudicinį sprendimą byloje

Florin Lazar

prieš

Allianz SpA

TEISINGUMO TEISMAS (ketvirtoji kolegija),

kurį sudaro ketvirtosios kolegijos pirmininko pareigas einantis trečiosios kolegijos pirmininkas L. Bay Larsen, teisėjai J. Malenovský, M. Safjan (pranešėjas), A. Prechal ir K. Jürimäe,

generalinis advokatas N. Wahl,

kancleris A. Calot Escobar,

atsižvelgęs į rašytinę proceso dalį,

išnagrinėjęs pastabas, pateiktas:

— L. Lazar ir G. Chiturlas, atstovaujamų *avvocato* M. Bonito,

— Austrijos vyriausybės, atstovaujamos G. Eberhard,

— Portugalijos vyriausybės, atstovaujamos L. Inez Fernandes ir A. Fonseca Santos,

— Europos Komisijos, atstovaujamos L. Cappelletti ir M. Wilderspin,

susipažinęs su 2015 m. rugsėjo 10 d. posėdyje pateikta generalinio advokato išvada,

priima šį

* Proceso kalba: italų.

Sprendimą

1 Prašymas priimti prejudicinį sprendimą pateiktas dėl 2007 m. liepos 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 864/2007 dėl nesutartinėms prievolėms taikytinos teisės („Roma II“) (OL L 199, p. 40, toliau – reglamentas „Roma II“) 4 straipsnio 1 dalies išaiškinimo.

2 Šis prašymas pateiktas nagrinėjant Rumunijoje gyvenančio F. Lazar ir Italijos draudimo bendrovės *Allianz SpA* ginčą dėl turtinės ir neturtinės žalos, kurią jis patyrė dėl savo dukters mirties per kelių eismo įvykį Italijoje, atlyginimo.

Teisinis pagrindas

Sąjungos teisė

Reglamentas „Roma II“

3 Pagal reglamento „Roma II“ 7 konstatuojamąją dalį:

„Šio reglamento dalykinė taikymo sritis ir nuostatos turėtų būti suderintos su 2000 m. gruodžio 22 d. Tarybos reglamentu (EB) Nr. 44/2001 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo [(OL L 12, 2001, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 19 sk., 4 t., p. 42, toliau – Reglamentas „Briuselis I“)] ir su dokumentais, reglamentuojančiais sutartinėms prievolėms taikytinos teisės klausimus.“

4 Šio reglamento 16 ir 17 konstatuojamosios dalys suformuluotos taip:

„(16) Vienodos normos turėtų padidinti galimybes numatyti teismo sprendimus ir užtikrinti tinkamą pusiausvyrą tarp traukiamų atsakomybėn asmenų bei žalą patyrusių asmenų interesų. Susiejimas su šalimi, kurioje atsirado tiesioginė žala (*lex loci damni*), išlaiko teisingą pusiausvyrą tarp žalą sukėlusio asmens bei žalą patyrusio asmens interesų ir atitinka šiuolaikinę civilinės atsakomybės sampratą bei atsakomybės be kaltės sistemų raidą.

(17) Taikytina teisė turėtų būti nustatoma remiantis tuo, kur atsirado žala, neatsižvelgiant į tai, kurioje šalyje ar šalyse galėjo atsirasti netiesioginių pasekmių. Todėl asmeniui ar turtui padarytos žalos atveju šalis, kurioje atsirado žala, turėtų būti šalis, kurioje atitinkamai asmuo patyrė žalą ar buvo padaryta žala turtui.“

5 Minėto reglamento 2 straipsnio „Nesutartinės prievolės“ 1 dalyje nustatyta:

„Šiame reglamente žala apima visas pasekmes, atsirandančias dėl delikto, nepagrįsto praturtėjimo, *negotiorum gestio* arba *culpa in contrahendo*.“

6 Deliktams skirtame reglamento „Roma II“ II skyriuje yra 4 straipsnis „Bendra taisyklė“. Šis straipsnis suformuluotas taip:

„1. Jeigu šiame reglamente nenumatyta kitaip, iš delikto atsirandančiai nesutartinei prievolei taikoma tos šalies teisė, kurioje atsirado žala [šalies, kurioje atsirado žala, teisė], neatsižvelgiant į tai, kurioje šalyje įvyko žalą sukėlęs įvykis, ir neatsižvelgiant į tai, kurioje šalyje ar šalyse atsirado netiesioginių to įvykio pasekmių.

2. Tačiau jei abiejų asmenų – traukiamo atsakomybėn asmens ir žalą patyrusio asmens – įprastinės gyvenamosios vietos žalos atsiradimo metu yra toje pačioje šalyje, taikoma tos šalies teisė.

3. Jeigu pagal visas bylos aplinkybes yra aišku, kad deliktas yra akivaizdžiai glaudžiau susijęs su kita, nei 1 ar 2 dalyse nurodyta, šalimi, taikoma tos kitos šalies teisė. Akivaizdžiai glaudesnis ryšys su kita šalimi gali būti pagrįstas visų pirma remiantis prieš tai jau egzistuojančiais santykiais tarp šalių, pavyzdžiui, su konkrečiu deliktu glaudžiai susijusia sutartimi.“

7 Pagal reglamento „Roma II“ 15 straipsnio atitinkamai c ir f punktus nesutartinei prievolei taikytina teisė reglamentuoja „žalos buvimą, pobūdį ir įvertinimą ar reikalaujamą žalos atlyginimą“ ir „asmenis, kurie turi teisę į asmeniškai patirtos žalos atlyginimą“.

Reglamentai „Briuselis I“ ir (ES) Nr. 1215/2012

8 Reglamento „Briuselis I“ II skyriuje, kuriame pateikiamos su jurisdikciją turinčio teismo nustatymu susijusios taisyklės, yra „specialiai jurisdikcijai“ skirtas 2 skirsnis. Šiame skirsnyje yra 5 straipsnis, kurio 3 punkte numatyta:

„Valstybėje narėje nuolat gyvenančiam asmeniui kitoje valstybėje narėje byla dėl:

<...>

3) civilinės teisės pažeidimų, delikto arba kvazidelikto gali būti iškelta vietos, kurioje įvyko žalą sukėlęs įvykis ar jis gali įvykti [, teisme].“

9 Nuo 2015 m. sausio 10 d. šis reglamentas buvo pakeistas 2012 m. gruodžio 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentu (ES) Nr. 1215/2012 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo (OL L 351, p. 21), kurio 7 straipsnio 2 punkto formuluotė identiška reglamento „Briuselis I“ 5 straipsnio 3 punkto formuluotei.

Italijos teisė

10 Kaip nurodė prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, *Corte suprema di cassazione* (Kasacinis Teismas) Italijos civilinio kodekso 2043 ir 2059 straipsnius išaiškino taip, kad mirusiojo šeimos nariai turi teisę *jure proprio* į turtinės ir neturtinės žalos atlyginimą. Kalbant apie neturtinę žalą, gali būti pripažinta tokia žala: žala sveikatai (gydytojo nustatyta žala), moralinė žala (vidinis skausmas) ir žala santykiams (reikšmingi kasdienio gyvenimo pokyčiai).

11 Tas teismas taip pat nurodė, kad pagal Privataus draudimo kodekso 283 straipsnio 1 dalį, nenustačius žalą padariusios transporto priemonės, Kelių eismo įvykių aukų garantijų fondas (*Fondo di garanzia per le vittime della strada*) atlygina kelių eismo įvykio metu patirtą žalą per įgaliotas draudimo bendroves.

Pagrindinė byla ir prejudiciniai klausimai

12 Iš prašymo priimti prejudicinį sprendimą matyti, kad Rumunijos pilietis F. Lazar pareikalavo atlyginti turtinę ir neturtinę žalą, patirtą dėl jo dukters, Italijoje gyvenusios Rumunijos pilietės, mirties per nenustatytos transporto priemonės sukeltą kelių eismo įvykį toje valstybėje narėje.

13 Draudimo bendrovė *Allianz SpA* buvo paduota į teismą kaip Kelių eismo įvykių aukų garantijų fondo įgaliota bendrovė.

14 Aukos motina ir močiutė, Italijoje gyvenančios Rumunijos pilietės, taip pat įstojo į bylą ir pareikalavo atlyginti turtinę ir neturtinę žalą, patirtą dėl aukos mirties.

15 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo teigimu, kadangi ieškovai reikalauja atlyginti žalą, kurią jie asmeniškai patyrė dėl jų šeimos nario mirties, reikia žinoti, ar ši žala yra žala, kaip ji suprantama pagal reglamento „Roma II“ 4 straipsnio 1 dalį, ar netiesioginė delikto pasekmė, kaip tai suprantama pagal tą pačią nuostatą.

16 Nuo atsakymo į šį klausimą priklauso materialinė teisė, kurią turi taikyti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, kad galėtų priimti sprendimą dėl Rumunijoje gyvenančio ieškovo nurodytos žalos egzistavimo ir atlygintinumo. Tas teismas šiuo klausimu nurodo pagrindus, galinčius jo nagrinėjamoje byloje nulemti tiek Italijos, tiek Rumunijos teisės taikymą.

17 Taigi, pagal Italijos teisę šeimos nario mirties sukeltą žalą tiesiogiai patiria šeimos narys ir ta žala pasireiškia tuo, kad pažeidžiamos, be kita ko, su jo asmeniu susijusios teisės. Todėl pagrindinėje byloje ieškovas remiasi žala, kuri pagal šią nacionalinę teisę laikytina jam pačiam padaryta žala ir kuri yra jo šeimos nario mirties materialinė pasekmė. Tačiau kitose Europos teisės sistemose tokio pobūdžio žala taip nepripažįstama.

18 Be to, nors pagal Italijos teisę tai yra tiesioginė žala, kurią patyrė dėl savo šeimos nario mirties teisę turintis asmuo, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas klausia, ar, atsižvelgiant į susijusią su reglamentu „Briuselis I“ Teisingumo Teismo praktiką, teisė į šios žalos atlyginimą gali būti viena iš delikto, būtent kelių eismo įvykio, „netiesioginių pasekmių“, kaip tai suprantama pagal reglamentą „Roma II“.

19 Tokiomis aplinkybėmis *Tribunale di Trieste* (Triesto teismas) nusprendė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui šiuos prejudicinius klausimus:

„Kaip reikia aiškinti reglamento [„Roma II“] 4 straipsnio 1 dalį, kurioje nustatyta, kad „iš delikto atsirandančiai nesutartinei prievolei taikoma tos šalies teisė, kurioje atsirado žala“? Konkrečiai kalbant:

1. Kaip aiškinti reglamento [„Roma II“] 4 straipsnio 1 dalies formuluotę „vieta, kurioje atsirado žala“, atsižvelgiant į reikalavimus atlyginti turtinę ir neturtinę žalą, kuriuos pareiškė per kelių eismo įvykį, kuris įvyko teismo vietos valstybėje, žuvusio asmens artimieji, kai šie artimieji gyvena ir žalą patyrė kitoje [Europos] Sąjungos valstybėje?

2. Ar, siekiant taikyti reglamento [„Roma II“] 4 straipsnio 1 dalį, turtinė ir neturtinė žala, kurią savo gyvenamosios vietos valstybėje patyrė teismo vietos valstybėje per kelių eismo įvykį žuvusio asmens artimieji, laikytina „žala“, kaip ji suprantama pagal [šio] 4 straipsnio 1 dalies pirmą dalį, ar „netiesioginėmis pasekmėmis“, kaip jos suprantamos pagal to paties straipsnio antrą dalį?“

Dėl prejudicinių klausimų

20 Savo klausimais, kuriuos reikia nagrinėti kartu, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės teiraujasi, ar, siekiant nustatyti iš kelių eismo įvykio atsirandančiai nesutartinei prievolei taikytiną teisę, reglamento „Roma II“ 4 straipsnio 1 dalį reikia aiškinti taip, kad žala, susijusi su asmens, žuvusio per tokį įvykį teismo vietos valstybėje narėje, mirtimi ir patirta kitoje valstybėje narėje gyvenančių šio asmens artimųjų, laikytina šio įvykio sukelta „žala“ arba „netiesioginėmis pasekmėmis“, kaip tai suprantama pagal šią nuostatą.

21 Visų pirma dėl reglamento „Roma II“ 4 straipsnio 1 dalies aiškinimo primintina, kad tiek iš reikalavimo vienodai taikyti Sąjungos teisę, tiek iš lygybės principo išplaukia, jog tuomet, kai Sąjungos teisės nuostatoje, kurioje, kad būtų nustatyta jos prasmė ir apimtis, nedaroma aiški nuoroda į valstybių narių teisę, jos turinys visoje Sąjungoje paprastai turi būti aiškinamas autonomiškai ir vienodai (šiuo klausimu žr. Sprendimo *Kásler ir Káslerné Rábai*, C-26/13, EU:C:2014:282, 37 punktą). Remiantis nusistovėjusia

Teisingumo Teismo praktika, šiuo klausimu reikia atsižvelgti ne tik į šios nuostatos tekstą, bet ir į jos kontekstą ir teisės aktu, kuriame ji įtvirtinta, siekiamus tikslus (Sprendimo *Lanigan*, C-237/15 PPU, EU:C:2015:474, 35 punktas ir jame nurodyta teismo praktika).

22 Šiuo klausimu pažymėtina, kad, remiantis reglamento „Roma II“ 2 straipsniu, „žala apima visas pasekmes, atsirandančias dėl delikto“.

23 Remiantis šio reglamento 4 straipsnio 1 dalimi, nustatant iš delikto atsirandančiai nesutartinei prievolei taikytiną teisę taikoma tos šalies, kurioje atsirado „žala“, teisė, neatsižvelgiant į tai, kurioje šalyje įvyko žalą sukėlęs įvykis, ir į tai, kurioje šalyje ar šalyse atsirado „netiesioginių to įvykio pasekmių“. Kaip matyti iš minėto reglamento 16 konstatuojamosios dalies, žala, į kurią reikia atsižvelgti nustatant šios žalos atsiradimo vietą, yra tiesioginė žala.

24 Asmeniui padarytų fizinių sužalojimų arba turtui padarytos žalos atveju Sąjungos teisės aktų leidėjas reglamento „Roma II“ 17 konstatuojamojoje dalyje nurodė, kad šalis, kurioje atsiranda tiesioginė žala, yra šalis, kurioje buvo patirti sužalojimai ar buvo padaryta žala turtui.

25 Vadinasi, kai galima nustatyti tiesioginės žalos atsiradimą, o taip paprastai būna kelių eismo įvykio atveju, šios tiesioginės žalos vieta bus svarbus kriterijus nustatant taikytiną teisę, neatsižvelgiant į netiesiogines šio įvykio pasekmes. Nagrinėjamu atveju minėta žala pasireiškė sužalojimais, nulėmusiais F. Lazar dukters mirtį, o ši žala, kaip nurodo prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, atsirado Italijoje. Pačių F. Lazar dukters artimųjų patirta žala laikytina netiesioginėmis pagrindinėje byloje nagrinėjamo įvykio pasekmėmis, kaip jos suprantamos pagal reglamento „Roma II“ 4 straipsnio 1 dalį.

26 Tokį aiškinimą patvirtina minėto reglamento 15 straipsnio f punktas, pagal kurį taikytinoje teisėje turi būti nustatyta, kurie asmenys gali reikalauti jų patirtos žalos atlyginimo; šis punktas apima pagrindinėje byloje nagrinėjamą atvejį, kai žalą patyrė aukos artimieji.

27 Iš tiesų, kaip nurodė Europos Komisija dėl savo Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl nesutartinėms prievolėms taikytinos teisės („Roma II“) (COM(2003) 427 *final*) 11 straipsnio g punkto, tapusio reglamento „Roma II“ 15 straipsnio f punktu, nustatytoje teisėje taip pat apibrėžiami asmenys, turintys teisę į jų asmeniškai patirtos žalos atlyginimą. Ši sąvoka visų pirma susijusi su klausimu, ar kitas asmuo nei „tiesioginė auka“ gali gauti jam netiesiogiai, t. y. po to, kai žalą patyrė auka, padarytos žalos atlyginimą. Ši žala gali būti moralinė, pavyzdžiui, artimojo mirties sukelta kančia, arba finansinė, padaryta, pavyzdžiui, mirusio asmens vaikams ar sutuoktiniui.

28 Atsižvelgiant į šiuos aspektus, pirmiausia reikia nustatyti juridiniam faktui taikytiną teisę tam, kad vėliau, ja remiantis, būtų galima nustatyti, kurie asmenys patyrė žalą, suteikiančią teisę į jos atlyginimą.

29 Taigi, tiesioginės žalos atsiradimo vietos teisės taikymas prisideda prie reglamento „Roma II“ 16 konstatuojamojoje dalyje nurodyto tikslo užtikrinti galimybę numatyti taikytiną teisę, išvengiant rizikos, kad šis deliktas bus išskaidytas į kelias dalis, kurioms taikoma skirtinga teisė, atsižvelgiant į vietą, kurioje kiti asmenys nei tiesioginė auka patiria žalą.

30 Iš viso to, kas išdėstyta, matyti, kad į pateiktus klausimus reikia atsakyti taip: siekiant nustatyti iš kelių eismo įvykio atsirandančiai nesutartinei prievolei taikytiną teisę, reglamento „Roma II“ 4 straipsnio 1 dalį reikia aiškinti taip, kad žala, susijusi su asmens, žuvusio per tokį įvykį teismo vietos valstybėje narėje, mirtimi ir patirta kitoje valstybėje narėje gyvenančių šio asmens artimųjų, laikytina šio įvykio sukeltomis „netiesioginėmis pasekmėmis“, kaip tai suprantama pagal šią nuostatą.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

31 Kadangi šis procesas pagrindinės bylos šalims yra vienas iš etapų nacionalinio teismo nagrinėjamoje byloje, išlaidų klausimą turi spręsti tas teismas. Išlaidos, susijusios su pastabų pateikimu Teisingumo Teismui, išskyrus tas, kurias patyrė minėtos šalys, nėra atlygintinos.

Remdamasis šiais motyvais, Teisingumo Teismas (ketvirtoji kolegija) nusprendžia:

Siekiant nustatyti iš kelių eismo įvykio atsirandančiai nesutartinei prievolei taikytiną teisę, 2007 m. liepos 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 864/2007 dėl nesutartinėms prievolėms taikytinos teisės („Roma II“) 4 straipsnio 1 dalį reikia aiškinti taip, kad žala, susijusi su asmens, žuvusio per tokį įvykį teismo vietos valstybėje narėje, mirtimi ir patirta kitoje valstybėje narėje gyvenančių šio asmens artimųjų, laikytina šio įvykio sukeltomis „netiesioginėmis pasekmėmis“, kaip tai suprantama pagal šią nuostatą.

Parašai.